

dr Anna Goch-Murzyniec

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie • <https://ror.org/0583g9182>
<https://orcid.org/0000-0002-1780-2080>

Towarzystwo, bliskość i zmiana w asystenturze rodziny

Wstęp

Doświadczenie życia rodzinnego jest powszechne. Wraz z przeżywaniem rodziny wyłania się jej obraz, pragnienie, marzenie takiej, która miałaby jak najlepsze cechy. Bogdan de Barbaro w rozmowie z Aliną Gutek określił potencjał dobrej rodziny. „Dobra rodzina to taka, która zaspokaja mnóstwo potrzeb: potrzebę bliskości, współpracy, miłości i rozwoju, potrzebę przyjaźni, bezpieczeństwa i akceptacji, potrzebę seksualną, potrzebę ekonomiczną... Mógłbym tak długo wymieniać. Każda rodzina jest potencjalnie taką złotą możliwością. Inna sprawa, na ile ten potencjał jest wdrażany w życie”¹.

¹ A. Gutek, *Rodzina to siła – zarówno ta wzmacniająca, jak i destrukcyjna. Rozmowa z prof. Bogdanem de Barbaro*, <https://zwierciadlo.pl/psychologia/533678,1,rodzina-to-sila--zarowno-ta-wzmacniajaca-jak-i-destrukcyjna-rozmowa-z-prof-bogdanem-de-barbaro.read>

Rodziny przeżywają różnorodne problemy wpisane w jej rozwój. Reagują na zmieniający się świat, przemiany kulturowe, pokonują konflikty wewnętrzne, strukturalne, rozwojowe. Andrzej Ładyżyński, przyglądając się współczesnej rodzinie, zauważa, że z jednej strony radzi sobie ona ze zmieniającym się światem wyjątkowo dobrze. „Nigdy jeszcze w przeszłości jej członkowie, zwłaszcza rodzice, nie byli tak dobrze, jak współcześni, wykształceni. Jest znacznie lepiej niż kiedykolwiek w przeszłości, ponieważ oprócz matek i ojców, również dziadkowie dotychczas nie dysponowali taką wiedzą, takimi możliwościami zdobywania kwalifikacji opiekuńczych oraz wychowawczych, nie mieli szansy uczestnictwa w kursach, warsztatach, nie było tyle – ile współcześnie – publikacji przybliżających życie rodzinne”². Zatem rodzina może poradzić sobie sama z trudnościami, korzystając z wewnętrznych zasobów, możliwości, jakie przedstawia literatura, Internet, w postaci podcastów, artykułów, grup dyskusyjnych. Z drugiej strony, właśnie ze względu na rozluźnienie więzi, atomizację rodzin, potrzeba, aby rodzinom było udzielane profesjonalne wsparcie. Paradoksalnie, problemy rozwiązywane w latach i wiekach ubiegłych, dzięki szerszemu kręgowi rodziny, przyjaciół i sąsiedztwa, obecnie wymagają pomocy psychiatrów, terapeutów, psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych.

Do grona profesjonalistów wspierających rodzinę z dziećmi ustawodawca wprowadził w 2011 roku asystenta rodziny³. Prace nad podstawą asystentury były prowadzone w Polsce już w latach 90. XX wieku, poprzez realizację projektów łączących w sobie pogłębioną pracę socjalną z terapią w warunkach środowiskowych⁴. Pierwszy obszerny raport NIK⁵, ewaluujący założenia wprowadzonej asystentury, pozytywnie ocenił działania asystentów, podkreślając ich znaczenie dla rodzin zmagających się z trudnościami w zakresie opiekuńczo-wychowawczymi wobec dzieci. Praca asystentów jest postrzegana

² A. Ładyżyński, *Problemy rodzinne podejmowane w poradnictwie i terapii. Refleksje terapeutyczne*, „Studia Poradotwórcze/Journal of Counselling” 2022, vol. 11, s. 100.

³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej Dz.U. 2011 nr 149 poz. 88.

⁴ I. Krasiejko *Asystentura rodziny. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2016, s. 5.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli. Funkcjonowanie asystentów rodziny w świetle Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Warszawa 2015.

pozytywnie zarówno przez współpracowników, jak i podopiecznych. Asystent pracuje z rodziną przede wszystkim poza pomieszczeniami biurowymi, w terenie, w miejscu zamieszkania rodziny lub wskazanym przez rodzinę, najczęściej w ich naturalnym, domowym środowisku. Stanowi to dużą przewagę wobec form pomocy realizowanych w warunkach izolowanych. Trudno jest snuć opowieść o swoim życiu, deklarując zorganizowanie i porządek, gdy spotkania z asystentem odbywają się w domu, w którym zazwyczaj panuje bałagan i brak reguł. Asystent, wkraczając w naturalne środowisko rodziny, może powiązać kreowany przez rodzinę wizerunek z rzeczywistym obrazem życia rodzinnego. Nie chodzi tutaj o poszukiwanie nieścisłości czy udowadnianie prawdy, ale bardziej o rozumienie zależności i dociekanie przyczyn rozbieżności. Asystent nie wypełnia roli śledczego, kuratora czy sędziego.

Asystent rodziny jako katalizator zmian

Ustawodawca zobowiązał asystenta do wypełnienia konkretnych zadań, ich znaczenie podlega nieustannym interpretacjom. „Asystentura rodziny powinna być rozumiana jako indywidualna pomoc służąca przede wszystkim w rozwiązywaniu konkretnych problemów członków rodziny, wzbudzeniu w nich wiary w swoje możliwości oraz motywowaniu do podejmowania działań do tej pory uznawanych za niemożliwe”⁶. W taki sposób definiuje rolę asystenta rodziny Izabela Karasiejko w publikacji dotyczącej asystentury oferowanej w Centrach Usług Społecznych, najnowszej odsłonie pracy socjalnej skierowanej jako odpowiedź na potrzeby szerszego zakresu klientów. Działania zaliczane do kategorii niemożliwych wymagają pracy w warunkach stymulujących do zmiany, dlatego asystent rodziny bywa przez ekspertkę asystentury rodziny kojarzony z agentem bądź katalizatorem zmiany. Agent zmiany jest osobą, która inicjuje zmiany, dokonując uprzednio diagnozy potrzeb, nadzorując proces aż do jego zamknięcia⁷. Jego obecność w rodzinach, planowana

⁶ I. Karasiejko, *Asystentura rodziny w Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2022, s. 5; Asystentura rodziny w centrach usług społecznych.pdf, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2022/5/9/245d4bf4b9610941b006811d3c356335/8 [dostęp: 26.01.2025].

⁷ *Agent zmiany* <https://www.manageengine.com/pl/service-desk/it-change-management/change-agent.html> [dostęp: 25.01.2025].

praca, mają spowodować powstanie konkretnych, zauważalnych zmian. Sam termin „zmiana” nie jest jednoznaczny, określa doświadczany empirycznie, dynamiczny element innowacji⁸, metamorfozę, transformację bądź przełom, który zawsze następuje w czasie.

Praca asystenta, choć oparta w dużej mierze na intuicji społecznej, umiejętności obserwacji, doświadczeniu życiowym i walorach charakterologicznych, nie jest działaniem przypadkowym. Wśród zadań, do których zobligowany jest ustawą asystent, należy opracowanie z podopiecznymi planu pracy, zawierającego cele współpracy wraz z konkretnymi działaniami odnoszącymi się do poszczególnych celów. Celowość pracy pozwala uniknąć chaotycznego poszukiwania rozwiązań, pozwala również śledzić proces, zauważyć powstawanie konkretnych zmian, które z pewnością następują. „Zmiany towarzyszą człowiekowi przez całe życie, są wręcz jego częścią. Jednak postawy wobec zmian mogą być diametralnie różne. Niektórzy płyną z ich prądem, gdy inni próbują z nimi walczyć. Wydaje się, że ta druga sytuacja występuje znacznie częściej. Ludzie zwykle boją się zmian, a dokładnie, boją się niesprawdzonej przyszłości, a co za tym idzie, antycypują jej negatywne skutki”⁹.

Zasadniczą trudnością w powstawaniu zmian jest gotowość do ich przeżywania. Niechęć, brak motywacji skutecznie opóźniają powstawanie sytuacji przełomowych. Trzeba zauważyć, że współpraca asystenta z rodziną rzadko jest podejmowana na wniosek podopiecznych. Najczęściej inicjatorem współpracy jest instytucja, która otrzymała informację wskazującą na nieprawidłowości występujące w funkcjonowaniu rodziny. I choć formalnie przedstawiciele rodziny nie mają obowiązku współpracy z asystentem rodziny, ponieważ rozpoczyna się ona w oparciu o wyrażoną przez członków rodziny zgodę, to jednak trudno jest, szczególnie w początkowym okresie obserwować wewnętrzną motywację do zmian wśród podopiecznych. Ma ona swoje źródło na zewnątrz. Asystent rodziny pracuje między innymi nad tym, by podopieczny wzbudził w sobie motywację do zmian. Motywacja do zmian jest istotna bez względu na okoliczności, na jakich podstawie współpraca została rozpoczęta. W przypadku wystąpienia wniosku o objęcie rodziny asystenturą, skierowane-

⁸ E. Masłyk-Musiał, *Organizacje w ruchu, strategie zarządzania zmianami*, Kraków 2003, s. 29.

⁹ M. Sobka, *Zmiany organizacyjne w teorii i praktyce*, Lublin 2014, s. 7.

go bezpośrednio przez przedstawiciela rodziny, asystent może zmagać się z rozbieżnymi celami rodziny i jej rzeczywistymi potrzebami¹⁰.

Podopieczni asystentów rodziny zazwyczaj przyjmują dwa stanowiska w odniesieniu do projektowania zmian. Pierwsze z nich to takie, które skupia osoby oporujące zmiany, zaprzeczające jakimkolwiek trudnościom, drugie natomiast skupia osoby świadome swoich trudności, jednak ich podejście polega na przerzucaniu odpowiedzialności za powstawanie zmian, poprawę sytuacji, na asystenta lub innych specjalistów zaangażowanych w pomoc rodzinie. Proces zmiany w sytuacji terapeutycznej badali James Prochaska, Carlo DiClemente, John Norcross – według badaczy przebiega on w pięciu etapach. I choć asystent rodziny nie jest terapeutą w swojej pracy, może zaobserwować proces powstawania zmian w funkcjonowaniu swoich podopiecznych.

Pierwszym etapem procesu zmiany jest prekontemplacja, w której osoba zazwyczaj zmagą się z poczuciem zagubienia, niewiedzy i lęku wynikającego z przeświadczenia, że zmiana ją przerasta. Wiele osób na tym etapie jest nieświadomych lub niedostatecznie świadomych swoich problemów, poddają się procesowi zmiany ze względu na presję zewnętrzną. Drugi etap zmiany to kontemplacja, w którym osoba rozpoznaje problem, nie podjęła jednak zobowiązania co do konkretnych działań związanych z przewyciężaniem problemu. Najczęściej koncentruje się na uzasadnianiu braku potrzeby zmiany. Kolejnym etapem procesu zmiany jest przygotowanie, gdzie następuje konkretne postanowienie rozpoczęcia działań w kierunku rozwiązania istniejących problemów w nieodległym czasie. Etap „działanie” to praca nad modyfikacją swojego zachowania, nabywanie doświadczenia w pokonywaniu trudności. Jest to etap wymagający zaangażowania znacznej ilości energii życiowej i czasu, a efekty działań są zauważalne. Ostatnim etapem zmiany jest utrzymanie. Wy-

¹⁰ Przykład: Do OPS zgłosił mężczyzna z prośbą o wsparcie rodziny usługą asystenta rodziny w celu umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, upatrując w zachowaniu syna przyczynę niepowodzeń życia rodzinnego. W toku pracy z rodziną, już na etapie diagnozowania potrzeb, przyczyną trudnej sytuacji rodzinnej okazały się problemy w relacji małżeńskiej, brak kompetencji rodzicielskich oraz brak diagnozy stanu zdrowia dziecka. W następstwie pracy asystenta z rodziną cele i działania zostały przeformułowane. Rodzina podjęła terapię małżeńską, doprowadziła do zdiagnozowania dziecka, a rodzice uczestniczyli w zajęciach podnoszących kompetencje rodzicielskie.

silek tego etapu jest skoncentrowany na adaptacji do nowego rodzaju zachowań, sama zmiana natomiast przekształca się w rutynowe postępowanie¹¹.

Praca asystenta z rodziną przebiega w podobnych etapach, w istocie wraz z podopiecznym pracuje on nad zmianą trudnej sytuacji rodzinnej. Długość poszczególnych etapów jest różna. Biorąc pod uwagę trudności związane ze wzbudzeniem motywacji do zmiany, dwa pierwsze etapy wydają się trwać najdłużej, a ich efekty nie są dostrzegalne. Dzieją się jakby w ukryciu. Etap podjęcia decyzji o rozpoczęciu działań jest zapowiedzią zmian. Dopiero etap działań jest rzeczywistym przekształcaniem. Najtrudniejszym etapem zmiany jest praca nad utrzymaniem motywacji do dalszych zmian, przyjęciem nowych realiów, uznaniem ich za własny zasób.

Obserwowanie zmian zachodzących w rodzinie odbywa się w procesie zachodzącym w czasie, którego krótkie odcinki rzadko bywają spektakularne. Trudnością w percepcji zmian zazwyczaj jest poleganie na błędnych założeniach. Wskutek niepełnych informacji przekazywanych z ust do ust, zasłyszanych z przekazów medialnych, zdarza się, że rodziny wykazują opór we współpracy z asystentem rodziny, opierając swoje działanie na lęku związanym z możliwością utraty sprawowania opieki nad dziećmi, ukrywają prawdziwe powody złej sytuacji życiowej. Tymczasem zamysłem ustawodawcy inicjującym wprowadzenie asystentury była profilaktyka rodziny, umożliwienie jak najdłuższego czasu pozostawania dzieci w rodzinach i unikanie konieczności umieszczania ich w placówkach opiekuńczych. Asystent jest zatem dla rodziny szansą na zmianę, jednak zmiana ta nie zawsze jest tą oczekiwaną przez rodzinę. Z pewnością asystent nie jest dobrą wróżką, która za dotknięciem czarodziejskiej różdżki odwróci zły los i sprawi, że wszyscy będą żyli długo i szczęśliwie. Środek ciężkości sprawczości zdecydowanie jest przesunięty w stronę odpowiedzialnych, ukierunkowanych działań członków rodziny. O tyle zmieni się sytuacja życiowa rodziny, o ile będzie ona realizowała plany, jakie poczyniła. Rolą asystenta nie jest wykonywanie działań za rodzinę, ale wspieranie i towarzyszenie jej w procesie zmian.

¹¹ J. O. Prochaska, C. C. DiClemente, J. C. Norcross, *In search of how people change: Applications to addictive behaviors*. American Psychologist, 1992 nr 47, s. 1102–1114.

Towarzystwo rodzinie

Asystent rodziny wykonujący pracę pedagogiczną w środowisku rodziny korzysta z metod mających na celu wzmacnianie, wspieranie, doradzanie, towarzyszenie, zgodnie z art. 15 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Asystent rodziny w swojej pracy wykorzystuje różnego typu narzędzia, metody terapeutyczne i pedagogiczne, wśród których przede wszystkim dominują: wspieranie, informowanie, modelowanie, towarzyszenie. Modelami pracy szczególnie adekwatnymi do zadań asystenta rodziny są: model pracy skoncentrowany na rozwiązaniach (PSR), dialog motywujący. W przypadku PSR istotne jest nawiązanie bliskiej relacji. „Jasnym jest jednak, że owa relacja musi być odpowiednia, asystent rodziny bowiem docelowo nie dąży do uzależnienia rodziny od siebie, ale do nauki samodzielnego radzenia sobie z wypełnianiem ról rodzinnych i społecznych”¹². Koncentracja na rzeczywistych problemach rodziny daje możliwość obserwowania i towarzyszenia przemianom. Dialog motywujący, jako model pracy asystenta rodziny, jest szeroko stosowany w relacjach z podopiecznymi o niskiej motywacji do zmiany.

Towarzystwo to rodzaj relacji mającej na celu wsparcie człowieka w kreowaniu i wykorzystywaniu swoich zasobów. Elżbieta Dubas określa tego rodzaju relację jako polegającą na współobecności i byciu razem¹³. Marie Vigneau-Cazalaa natomiast towarzyszenie traktuje jako metodę wykorzystującą obecność i uczestnictwo w służeniu komuś wsparciem, przebywanie z nim¹⁴. Termin „towarzystwo” funkcjonuje w pedagogice w kontekście koncepcji wychowania. Pedagog – wychowawca pełni w niej rolę przewodnika, który reguluje bliskość i dystans w taki sposób, by udzielając wsparcia, pozostawiać

¹² A Kozik, *Z doświadczenia asystenta rodziny. Refleksje pedagogiczne* Pedagogika Rodziny, „Family Pedagogy” nr 5(4)/2015, s. 93–106.

¹³ E. Dubas, *Towarzystwo w drodze jako przykład relacji geragogicznej*, https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/11900/1/E_Dubas_Towarzystwo_w_drodze_jako_przyklad_relacji_geragogicznej.pdf [dostęp 25.01.2025]

¹⁴ M. Vigneau-Cazalaa, *Wprowadzenie do metody towarzyszenia: źródła metody towarzyszenia wielowymiarowego, zindywidualizowanego we Francji* w: A. Wiktorska-Świącicka red. *Wyprowadzić na prostą. Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością*, Wrocław 2008, s.133–140.

wychowankowi możliwość samodzielnego kreowania rozwoju z jednoczesnym zapewnieniem o przebywaniu tuż obok, w gotowości do służenia mu w jego potrzebach.

Wsparcie, jakiego udziela asystent rodzinie, jest usługą społeczną wpisującą się w nurt pedagogiki towarzyszenia, która zawsze odbywa się w przestrzeni jakiejś drogi. Element drogi, choć celowej, ostatecznie nie jest do końca określony. W planowaniu pracy asystent wraz z rodziną stara się przewidzieć efekt podjęcia działań, jednak nie wszystkie wydarzenia można zaplanować. Istotne jest, by nie wyprzedzać rodziny w działaniu, a bardziej reagować na jej decyzje niż je wymuszać. Być tuż obok, o krok za nią, nie wyręczać. „Podstawą tej metody jest współpraca asystenta i osoby wspieranej, oparta na wymianie myśli i budowaniu wzajemnego zaufania. Człowiek, gdy jest zaproszony do współpracy, zamiast do wykonywania poleceń specjalistów, których sensu nie rozumie, zaczyna dążyć do konstruktywnych zmian. Zaufanie to przekonanie, że można na kimś polegać. Jest ono budowane poprzez okazywanie zainteresowania, zrozumienia, troski, mówienie prawdy”¹⁵.

Podmiotem towarzyszenia jest osoba znajdująca się w trudnej sytuacji, wymagająca wsparcia i środowiska, w którym w bezpieczny, pełen akceptacji sposób będzie mogła podejmować znaczące decyzje i działania prowadzące do zrekonstruowania nadwątlonych relacji, wykorzystania zasobów i wykreowania przyszłości. Niezwykle trudne jest dokonywanie zmian przy wsparciu asystenta, z którym rodzina nie może z różnych względów nawiązać pozytywnej relacji ugruntowanej na wzajemnym zaufaniu. Taka współpraca szybko może przemienić się w dyrektywne rozliczanie działań i efektów wymuszonych pozycją asystenta bądź roszczeniem podopiecznego.

Pomaganie sobą

Na efektywność oddziaływań asystenta rodziny, podobnie jak w przypadku pracy terapeutycznej, mogą wpływać czynniki związane z doбором metod, cechy indywidualne podopiecznego, samego procesu oraz cechy osobowo-

¹⁵ I. Karasiejko, *Asystentura rodziny w Centrum Usług Społecznych*, Warszawa 2022. https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2022/5/9/245d4bf4b9610941b006811d3c356335/8.

ściowe asystenta. Jako agent zmiany, wzbogacający stale swą wiedzę i profesjonalne doświadczenie, asystent powinien posiadać predyspozycje i umiejętności w nawiązywaniu relacji pomocowych. „Choć przedstawiciele różnych podejść terapeutycznych różnią się w ocenie znaczenia i wpływu relacji terapeutycznej na proces psychoterapii, to jednak wszyscy zgadzają się co do tego, że jest ona bardzo ważnym czynnikiem leczącym”¹⁶.

Badania Hansa Struppa i Suzanne Hadley potwierdziły wpływ cech, jakimi dysponowali terapeuci, typu: ciepło emocjonalne, otwartość, serdeczność, na efektywność prowadzonej terapii. Co ciekawe, skuteczność terapii, mierzona powstawaniem pozytywnych zmian, nie była zależna od tego, czy terapia była prowadzona przez profesjonalistów, czy kontrolną grupę osób dobraną do badania bez odpowiedniego przygotowania zawodowego. Zatem cechy osobowościowe osób wspierających stanowią istotny komponent regulujący powstawanie przemian życiowych u podopiecznych. Nawiązanie relacji, w tym wypadku z terapeutą, ułatwia odpowiednia komunikacja, otwartość, wrażliwość, zrozumienie, natomiast chłód emocjonalny leżący po stronie osób terapeutyzowanych stanowił poważną blokadę w okazywaniu przez terapeutę współczucia, znaczeniowo szerszego niż pojęcie empatii¹⁷. Podobnie dzieje się w asystenturze. Kiedy rodzina unika spotkań z asystentem, nie odpowiada na pozostawione informacje, nie odbiera telefonów, nie otwiera drzwi, swoim działaniem przekazuje jasną informację, że pomimo formalnie wyrażonej zgody na współpracę, nie jest zainteresowana kontaktem z asystentem, ani relacją, która mogłaby przynieść zmiany w ich życiu. „Współczucie nie jest stałą cechą terapeuty, ale zależy od kontekstu całej sytuacji terapeutycznej. Na ujawnienie się współczucia ma wpływ wiele czynników: ogromne cierpienie pacjenta, możliwość zrozumienia pacjenta przez terapeutę, polubienie go, identyfikacja z nim oraz jego zaangażowanie w terapię. Ponadto czynnikiem, który wpływa na zrodzenie się współczucia, jest zawarcie dobrej relacji tera-

¹⁶ R. Kleszcz-Szczyrba, „Pomagać sobą”: rozważania na temat czynników niespecyficznych w psychoterapii związanych z osobą psychoterapeuty, „Psychoterapia” 2010, nr 4, s. 61–63.

¹⁷ K. Sass-Stańczak, J. C. Czabała, *Relacja terapeutyczna — co na nią wpływa i jak ona wpływa na proces psychoterapii?*, „Psychoterapia” 1 (172) 2015, s. 15. [https://www.psychoterapiaptp.pl/pdf-57903-79886?filename=Therapeutic relationship.pdf](https://www.psychoterapiaptp.pl/pdf-57903-79886?filename=Therapeutic%20relationship.pdf) [dostęp: 25.01.2025]

peutycznej”¹⁸. Odpowiedzialność za powstanie dobrej relacji między asystentem a podopiecznym nie spoczywa tylko na asystencie. Podopieczny sam decyduje, na ile ujawni siebie i w jaki sposób będzie przebiegał proces odzyskiwania rodzinnego kapitału możliwości.

Asystent pracuje z każdą z rodzin w sposób bardzo indywidualny, dostosowując zakres działań do potrzeb konkretnych osób, jego praca charakteryzuje się dużą elastycznością. W rekomendowanych zasadach współpracy asystenta z rodziną określone zostały ogólne ramy, w jakich porusza się asystent, godziny pracy, częstotliwość spotkań, możliwości rozwiązywania współpracy¹⁹. Warunki zawarte w wytycznych sprzyjają nawiązaniu bliskich relacji. Irmina Szafrńska w swoich badaniach nad autonomią emocjonalną i doświadczaniem bliskości poprosiła o określenie przez uczestników sposobów rozumienia bliskości. Najczęściej w definiowaniu odwoływano się do określeń: wspólnota, stopień relacji, zaufanie, zażyłość, przywiązanie, jedność, zależność, akceptacja, ingerencja, wzajemny wpływ na siebie, pozytywne uzależnienie²⁰. Relacja, jaką tworzą asystent z rodziną, jest unikalna. Bliskość i wzajemny szacunek stanowią bezpieczną podstawę dla powstawania nowej jakości życia.

Zakończenie

Asystent rodziny, jako katalizator, agent zmiany, jest w stanie doprowadzić podopiecznego do wykreowania spójnej rzeczywistości w oparciu o planowane działania na podstawie towarzyszenia wspierającego mocne strony, w umiejętnym stosowaniu bliskości i dystansu. Kluczowym może również pozostać budowanie symetrycznych relacji, w których każda ze stron posiada walory i odpowiedzialności. Cechy osobowościowe asystenta, umiejętność współczucia, stanowią ważny zasób asystenta, natomiast towarzyszenie, jako metoda wspierająca, pozwala wydobyć mocne strony podopiecznych. W pewnym sensie asystent rodziny w pracy z rodziną realizuje przywództwo służeb-

¹⁸ Tamże, s. 15.

¹⁹ *Zasady współpracy asystenta rodziny z rodziną*, https://mops.jordanow.pl/files/druki/AsystentRodziny/Zasady_wspolpracy.pdf [dostęp 2.01.2025].

²⁰ I. Szafrńska, *Autonomia emocjonalna oraz rozumienie i doświadczanie bliskości przez młodzież*, „Psychologia rozwojowa” 2008, tom 13, nr 3, s. 61.

ne – jak zauważają Ken Blanchard i Renee Broadwell – polega ono na „procesie wpływu, w którym lider pomaga swoim ludziom osiągać cele (...). Dobre przywództwo zawsze zaczyna się od roli wizjonerskiej (...). To wymaga nie tylko wyznaczenia celów, ale również stworzenia przekonującej wizji, która mówi ci, kim jesteś (twoje motywacje), dokąd zmierzasz (twój obraz przyszłości) i co będzie ci wskazywać drogę w tej podróży (twoje wartości)”²¹.

²¹ K. Blanchard, R. Broadwell, *Servant leadership w praktyce. Jak budować znakomite relacje i pomagać innym pracownikom osiągać imponujące wyniki*, Warszawa 2019, s. 26.

Abstrakt

Asystent rodziny postrzegany jest jako osoba integralnie związana ze zmianą, niekoniecznie ze zmianą, której oczekuje rodzina czy przedstawiciele instytucji, z którymi asystent współpracuje na rzecz konkretnej rodziny. Samo wprowadzenie w rodzinę, bywanie, uczestniczenie w jej codziennym życiu może spowodować otwarcie, bliskość i zmianę, bądź przeciwnie – irytację, oddalenie i obwinianie za brak oczekiwanych rezultatów. Artykuł jest próbą ukazania pracy asystenta rodziny w kontekście towarzyszenia w bliskości i zgody na zmianę.

Słowa kluczowe: towarzyszenie, bliskość, zmiana, asystentura, rodzina

Companionship, proximity, change in family assistance Abstract

The family assistant is seen as a person who is inextricably linked to change, not necessarily the change expected by the family or the representatives of the institutions with whom the assistant works on behalf of a particular family. Introducing oneself to the family, being there, participating in daily life can lead to openness, closeness and change or, on the contrary, to irritation, distancing and blaming for not achieving the expected results. The article tries to show the work of the family assistant in the context of closeness and consent to change.

Keywords: companionship, closeness, change, accompaniment, family

Bibliografia

- Agent zmiany*, <https://www.manageengine.com/pl/service-desk/it-change-management/change-agent.html> [dostęp 25.01.2025].
- Blanchard K., Broadwell R., *Servant leadership w praktyce. Jak budować znakomite relacje i pomagać innym pracownikom osiągać imponujące wyniki*, Warszawa 2019.
- Dubas E., *Towarzystwo w drodze jako przykład relacji geragogenicznej* https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/11900/1/E_Dubas_Towarzystwo_w_drozdzie_jako_przyklad_relacji_geragogenicznej.pdf [dostęp: 25.01.2025].
- Gutek A., *Rodzina to siła – zarówno ta wzmacniająca, jak i destrukcyjna. Rozmowa z prof. Bogdanem de Barbaro*, <https://zwierniadlo.pl/psychologia/533678,1,rodzina-to-sila--zarowno-ta-wzmacniajaca-jak-i-destrukcyjna-rozmowa-z-prof-bogdanem-de-barbaro.read>
- Karasiejko I., *Asystentura rodziny w Centrum Usług Społecznych*. Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Warszawa 2022, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2022/5/9/245d4bf4b9610941b006811d3c356335/8.
- Krasiejko I., *Asystentura rodziny. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2016.
- Kleszcz-Szczyrba R., „Pomagać sobą”: rozważania na temat czynników niespecyficznych w psychoterapii związanych z osobą psychoterapeuty, „Psychoterapia” 2010, nr 4, s. 61–72.
- Kozik A. *Z doświadczenia asystenta rodziny. Refleksje pedagogiczne* Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy nr 5(4)/2015, s. 93–106.
- Ładyżyński A., *Problemy rodzinne podejmowane w poradnictwie i terapii. Refleksje terapeutyczne*. Studia Poradownicze/Journal of Counselling 2022, vol. 11 s. 96–112.
- Masłyk-Musiał E., *Organizacje w ruchu, strategię zarządzania zmianami*, Kraków 2003.
- Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli. Funkcjonowanie asystentów rodziny w świetle Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Warszawa 2015.
- Prochaska J.O., DiClemente, C.C. Norcross J.C., *In search of how people change: Applications to addictive behaviors*, „American Psychologist”, 1992 nr 47, s. 1102–1114. <https://doi.org/10.1037/10248-026>

- Sass-Stańczak K., Czabała J. C., *Relacja terapeutyczna — co na nią wpływa i jak ona wpływa na proces psychoterapii?*, Psychoterapia 1 (172) 2015 s. 5-17.
[https://www.psychoterapiaptp.pl/pdf-57903-79886?filename=Therapeutic relationship.pdf](https://www.psychoterapiaptp.pl/pdf-57903-79886?filename=Therapeutic%20relationship.pdf) [dostęp: 25.01.2025].
- Sobka M., *Zmiany organizacyjne w teorii i praktyce*, Lublin 2014.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu urodziny i systemie pieczy zastępczej*, Dz.U. 2011 nr 149 poz. 88.
- Vigneau-Cazalaa M., *Wprowadzenie do metody towarzyszenia: źródła metody towarzyszenia wielowymiarowego, zindywidualizowanego we Francji* w: A. Wiktorska-Święcicka (red.) *Wyprowadzić na prostą. Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością*, Wrocław 2008, s.133–140.
- Zasady współpracy asystenta rodziny z rodziną https://mops.jordanow.pl/files/druki/AsystentRodziny/Zasady_wspolpracy.pdf [dostęp: 2.01.2025].